

Heli Heinjoki

Kriisityön kehittämispäällikkö

Tukinainen ry

Vammaisjärjestöjen naisverkosto 10 vuotta 17.10.2013

Teema : Vammaisiin naisiin kohdistuva väkivalta

Kommentti opaskirjasta:

Kiitokset:

Hyvät kuulijat! Puheenvuoroni aluksi haluan omasta ja edustamani järjestön, Tukinainen ry:n puolesta esittää lämpimät onnittelut 10 vuotta toimineelle vammaisjärjestöjen naisverkostolle. Haluan myös kiittää mahdollisuudesta kommentoida nyt ilmestynyttä Terveysten ja Hyvinvoinnin laitoksen julkaisemaa ja Minna Piispan toimittamaa, lukuisia asiantuntijapuheenvuoroja sisältävää Uskalla olla – Uskalla puhua – vammaisen naisen ja väkivalta –opasta.

Oppaasta:

Kyseiseen oppaaseen on koottu monipuolisesti tärkeää tietoa vammaisiin naisiin kohdistuvasta väkivallasta. Kirja valottaa väkivallan muotoja monipuolisesti niin yksilöiden välisissä suhteissa, ammattilaisten toiminnassa kuin myös yhteiskunnan rakenteissa. Kirja sisältää myös ohjeita väkivallan tunnistamiseen, tietoa mahdollisuudesta saada apua sekä ehdotuksia, miten jo olemassa olevissa palveluissa voitaisi paremmin huomioida vammaisten erityistarpeita.

On tärkeää, että väkivallasta puhutaan, herätetään siihen liittyvää julkista keskustelua ja että koottua tietoa vammaisiin naisiin kohdistuvasta väkivallasta sen seurauksista ja mahdollisuuksista puuttua siihen ja saada apua on saatavilla jäsennellyssä muodossa ja helppolukuisena. Ilahtuneena laitoin merkille, että tämä opas on painettu riittävän isolla kirjasinkoolla ja että kirjan teksti on taitettu helposti hahmotettavaan ja luettavaan muotoon.

Seksuaalisesta väkivallasta ja traumasta:

Väkivalta ja erityisesti seksuaalinen väkivalta, on aina mitä suurimmassa määrin uhrin itsemääräämisoikeutta loukkaava teko. Väkivalta kokemuksena muuttaa ja murtaa henkilön minäkäsitystä, luottamusta omaan itseen, toisiin ihmisiin ja ympäröivään yhteiskuntaan. Väkivalta sen kaikissa muodoissaan on aina lähes poikkeuksetta traumatisoivaa ja kaikin tavoin henkilön toimintakykyä vahingoittavaa.

Kuten opaskirjassa todetaan, vammaisilla naisilla on monissa eri elämäntilanteissa suurentunut riski joutua väkivallan uhriksi. Erityinen riski heillä on kohdata väkivaltaa lähisuhteessa taikka kotonaan. Väkivallan tekijä on yleisimmin läheinen tai tuttu. Uhriksi joutumiselle altistavia tekijöitä ovat sekä vammaisen henkilön riippuvuus läheisistään ja avustavista henkilöistä että vammaisuuteen kohdistuvat asenteet.

Asetelma on erityisen hankala, sillä tiedämme kaikki, että mitä läheisempi tekijä on uhrille, sitä traumatisoivampi kokemus on. Sitä kokonaisvaltaisempi väkivallan vaikutus uhrin koko persoonan rakenteeseen on, mitä nuorempi uhri on ja mitä pidempään väkivalta jatkuu tai mitä useammin väkivalta toistuu.

Väkivaltakokemuksesta aiheutuvat psyykkiset, fyysiset ja sosiaaliset seuraukset vaikuttavat siihen, miten väkivaltaa kokenut kykenee ajattelemaan tapahtunutta ja kertomaan siitä. Posttraumaattisten oireiden, kuten välttämisen, uudelleenkokemisen ja vireystilaan vaikuttavien oireiden lisäksi häpeän ja syyllisyyden tunteet lamaannuttavat. Miten voi kertoa sellaisesta, jonka ajatteleminen on tuskallista? Miten voi pyytää apua, kun on voimakas tunne siitä, että on itse syyllinen? Miten voi lamaavalta häpeältään pyytää apua? Miten voi kertoa kokemaansa, jos puhe on epäselvää tai ei pysty puhumaan?

Miten toisaalta läheinen, työntekijä tai ammattilainen voi tarjota apuaan, jos väkivaltakokemuksesta ei ole tietoa? Pahoinpitelyn voi joissain tapauksissa todeta ulkoisista merkeistä, fyysisistä ruhjeista tai jäljistä. Mutta miten kaikkein intiimeimmille alueille kohdistuneeseen seksuaaliseen väkivaltaan voidaan puuttua ja tarjota apua?

Piia Henttonen onkin koonnut kirjassa omaan osioonsa asioita, joista seksuaalisen väkivallan aiheuttamia oireita voidaan tunnistaa henkilöiltä, jotka eivät itse pysty ilmaisemaan kokemaansa.

Miten väkivaltaa kokenutta voidaan auttaa?

Tiedämme että traumaattisesta kokemuksesta toipuminen on aina mahdollista. Toipumista edesauttaa se, että uhri voi **kertoa** kokemastaan, että hänen kertomaansa **uskotaan** ja että hän voi rauhassa käydä läpi niitä tunteita, joita tapahtuma hänessä herättää, siten, että uhrille voi muodostua kokonaiskuva tapahtuneesta, jonka kanssa hän voi tulla toimeen ilman, että kokemusmuisto häiritsee liikaa hänen arkielämäänsä.

Väkivallan **tunnistaminen** ja siihen **puuttuminen** edellyttävät erityistä herkkyyttä ja sensitiivisyyttä. Kun väkivalta tulee tavalla tai toisella esiin, on siihen reagoitava. Jos ammattilainen sivuuttaa asian, asiakkaan traumataakka kasvaa. Seksuaalisen väkivallan traumalle on tyypillistä, että väkivaltaa kokenut on vuosia tai vuosikymmeniä pitänyt muistot seksuaalisesta väkivallasta oman mielen sisällä ja nyt, kun hän pitkän harkinnan jälkeen nostaa asian pöydälle, on ammattilaisen syytä ojentaa auttava kätensä. Silloin, kun henkilö ottaa asian esiin, on hänen elämässään todennäköisesti otollinen aika asian käsittelyyn.

Erityisesti seksuaalisen väkivallan kokemukseen liittyy vahvasti syyllisyyden ja häpeän tunteet. Henkilö, joka on joutunut kokemaan seksuaalista väkivaltaa ja sen myötä joutunut täydelliseen turvattomuuden tilaan, saattaa olla herkkä havaitsemaan työntekijän haluttomuutta tai uskalluksen puutetta lähteä auttamaan asiakasta näiden asioiden käsittelyssä. Sen sijaan työntekijän myötätunto, rauhallisuus ja asiakkaan tilannetta kartoittavat kysymykset tuntuvat yleensä hyvältä. Se, että joku ammattilainen ottaa asian puheeksi ja kysyy, miten voit asian kanssa, voi olla ihmiselle se käänteentekevä kohtaaminen. Useinkaan asioista puhumisen kanssa ei ole kiirettä ja seksuaalista väkivaltaa kokeneet toivovat voivansa kaikessa rauhassa pohtia työntekijän avustuksella väkivallan kokemuksen vaikutuksia elämäänsä. Avoimen luonteva ja tutkiva yhteistyön henki edesauttavat asian käsittelyä. Siispä kaikkien seksuaalisen väkivallan uhreja kohtaavien ammattilaisten tulisi muistaa nämä kolme perusasiaa: Usko, kuuntele, älä syyllistä.

Seksuaalinen väkivalta on kokijalleen hyvin henkilökohtainen, kipeä ja vaikea aihe. Usein se on sitä myös uhrin läheisille ja hänen ympärillään oleville. Seksuaalinen

väkivalta voi olla vaikea aihe myös ammattiauttajalle. Emme useinkaan ole tottuneet puhumaan seksuaalisesta väkivallasta, eivätkä sanat tule meiltä luonnostaan. Asiaa voi olla vaikea ottaa puheeksi. Kokemuksen herättämät intensiiviset tunteet voivat uuvuttaa. Onkin ensiarvoisen tärkeää, että seksuaalitrauman - tai minkä tahansa trauman – parissa työskentelevä pitää hyvää huolta itsestään ja jaksamisestaan.

Jokaisella - vammaisten tai vammattomien kanssa työskentelevällä kasvatus ja sosiaali- ja terveydenhuoltoalan ammattilaisella tulisi olla riittävästi tietoa väkivallan seurauksista ja taitoa auttaa väkivaltaa kohdannutta asiakastaan ainakin alkuun asian käsittelyssä.

Tieto ei ole tärkeää vain ammattilaisille. Myös vammaisille – ja vammattomille – ja heidän läheisilleen tulee antaa tietoa omasta seksuaalisuudestaan ja oikeudesta sen loukkaamattomuuteen. Tietoa tulisi antaa myös mahdollisuudesta saada siihen apua. Tiedon tulisi olla ymmärrettävässä muodossa, jotta se olisi mahdollisimman monen ulottuvilla ja helposti saatavilla.

Myös poliisi ja oikeuslaitos tarvitsevat tietoa siitä, miten kohdata seksuaalista väkivaltaa kaikissa oikeusprosessin vaiheissa. Sensitiivinen kohtelu edistää uhrin toimintakykyä, helpottaa viranomaisten toimintaa, estää uhrin uudelleentraumatisoitumista oikeusprosessissa, edistää uhrin oikeusturvaa ja toteuttaa erityisesti hänen oikeuttaan oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin

Palvelut

Kaikki seksuaalista väkivaltaa kokeneet eivät tarvitse pitkää psykoterapiaa. Ihmisen ainutkertainen selviytymiskyky ja toisaalta ainutkertainen haavoittuvuus nivoutuneena ihmisen muilta ihmisiltä saamaan tukeen määrittää monimutkaisella tavalla sitä, miten ihminen jatkaa elämäänsä eteenpäin traumaattisen kokemuksen jälkeen. Yksilölliset sisäiset sekä ulkoiset resurssit tukevat toipumista tai hankaloittavat sitä.

Joskus riittää, että väkivallan kokemuksesta voi puhua läheisen, ystävän tai jonkun muun turvallisen henkilön kanssa. Joskus tarvitaan enemmän apua.

Väkivallan kokemuksen aiheuttamiin arkielämää haittaaviin seurauksiin tulisikin olla tarjolla kaikille helposti saatavilla olevia, matalan kynnyksen palveluita. Tällaisia palveluita onkin jo jonkin verran saatavilla erityisesti pääkaupunkiseudulla – mutta useimmilta paikkakunnilta ne valitettavan usein puuttuvat.

Myös pitkälle erikoistuneita auttamismahdollisuuksia tarvitaan. On tärkeää, että väkivallan aiheuttamaa traumakokemusta voidaan käsitellä siten, että henkilöt, joilla on erityistarpeita, saavat tarvitsemansa avun.

EU:n uhridirektiivi, joka on saatettava jäsenmaissa voimaan viimeistään vuoden 2015 loppupuolella, määrittelee miniminormit uhrin oikeuksista tukeen. Jokaisen rikoksen uhrin tulee saada ohjaus tarpeenmukaisen tuen piiriin heti rikoksen tapahduttua jo ennen rikosilmoituksen tekoa, sen yhteydessä, oikeudenkäynnin aikana ja vieläpä sen jälkeen. Uhridirektiivissä painotetaan, että yleisten tukipalvelujen lisäksi on tarjolla oltava myös palveluja, jotka vastaavat uhrien ja heidän perheenjäseniensä erityistarpeisiin. Direktiivissä painotetaan sukupuoleen perustuvan väkivallan, läheisväkivallan, seksuaalisen väkivallan tai hyväksikäytön, vammaisten uhrien ja viharikosten uhrien erityistarpeita.

Nähtäväksi jää, miten Suomessa käytännössä toteuttaa kyseisen uhridirektiivin sisältö. Oman haasteensa uhrien palveluille tuottaa vaikkapa sota-alueilta saapuvien väkivallan uhrien, esimerkiksi sodassa vammautuneiden ja sodassa seksuaalirikosten kohteeksi joutuneiden naisten kulttuurisensitiivinen auttaminen.

Hyvät kuulijat

Olemme tänään tärkeän aiheen äärellä. Väkivallan tunnistaminen ei ole helppoa ja vain pieni osa väkivallan uhreista hakee apua.

Toivon, että kirja Uskalla Olla – Uskalla puhua rohkaisee niin väkivaltaa kokeneita kuin läheisiä, kaikkia auttamistyötä tekeviä, auttamistyötä opiskelevia, vapaaehtoisia sekä kaikkia päättäjiä yhteiskunnan eri tasoilla ottamaan asia esille, puuttumaan siihen kun tilanne sitä edellyttää ja vaikuttamaan osaltaan siihen, että riski kohdata väkivaltaa vähenee !